

İRAN BİLGİ NOTU

OCAK
2024

GÜNCEL VERİLER

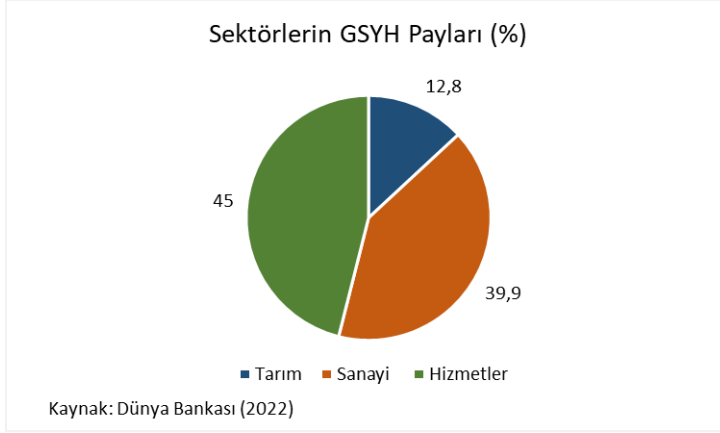
MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER VE TAHMİNLER

GÖSTERGE	DEĞER	2021	2022	2023 (tahmini)
GSYH (cari fiyatlarla)	Milyar USD	289,3	346,5	366,4
Büyüme	%	4,7	3,8	3,0
Nüfus	Milyon Kişi	84,8	86	86,5
Kişi Başı Gelir	USD	3.410	4.043	4.234
Enflasyon	%	34,3	54,0	40
İşsizlik Oranı	%	9,2	9,3	9,4
Cari Denge / GSYH	%	3,9	4,2	3,4
Bütçe Dengesi / GSYH	%	-4,2	-4,1	-5,5
İhracat	Milyar USD	75,1	80,9	-
İthalat	Milyar USD	53,0	58,7	-

Kaynak: IMF KEG Ekim 23, Trademap

1. İRAN EKONOMİSİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

Tarihi Pers antik imparatorluğunun kalbi olan İran, emperyal güç olarak ve daha sonra stratejik konumu, zengin doğal kaynakları (özellikle petrol) sayesinde sömürge ve süper güç rekabetlerinde bir faktör olarak uzun süre boyunca bölgede önemli bir rol oynamıştır.

İran ekonomisi büyük ölçüde petrol ve doğalgaz ihracatına bağımlı olup ülkede, bilinen 208 milyar varil petrol rezervi bulunmaktadır. Venezuela ve Suudi Arabistan'dan sonra üçüncü büyük rezerve sahip OPEC ülkesi olan İran'ın 2021 yıl sonu petrol üretimi günlük 2,4 milyon varil kadardır. Doğalgaz rezervi ise 34 trilyon metreküp olup Rusya'dan sonra dünyada ikinci büyük rezerve sahiptir. Bahsedilen kaynaklar haricinde, İran dünyanın en büyük çinko, ikinci büyük bakır ve dokuzuncu büyük demir rezervine sahiptir.

Ülkenin genel ekonomik durumunun oldukça düzenleyici olduğu, kısıtlı rekabetin olduğu, vergileme sisteminin zayıf olduğu, sübvansiyonların yaygın olduğu, düşük faktör verimliliğine sahip olduğu görülmektedir. Ülke, ekonominin petrole dayalı yapısını kırmak istemekte ve bu çerçevede sanayi üretimini çeşitlendirmeye ve zayıf olan madencilik sektörüne yatırım teşvikleri sağlamaya çalışmaktadır.

Halihazırda yabancı yatırımcıların en çok yatırım gerçekleştirdiği sektör petrokimya ve alt sektörleridir. İran, petrokimya ve demir-çelik ürünlerinde kendi ucuz doğalgazı ile üretim yaptığı için dünya fiyatlarının çok altında üretim fiyatına sahiptir. Bu da, ihracat ve iç satış için farklı fiyat uygulayabilmesine neden olmaktadır. Ancak, ambargolar ile iç içe olan İran'da üreticiler yaptırımlar nedeniyle modern makinalar almakta güçlük çekmekte, bu durum da diğer sanayi ürünlerinin üretim maliyetlerini yükseltmektedir. 2022 yıl sonu verilerine göre sanayi sektörü ekonominin %39,9 oluşturmaktadır.

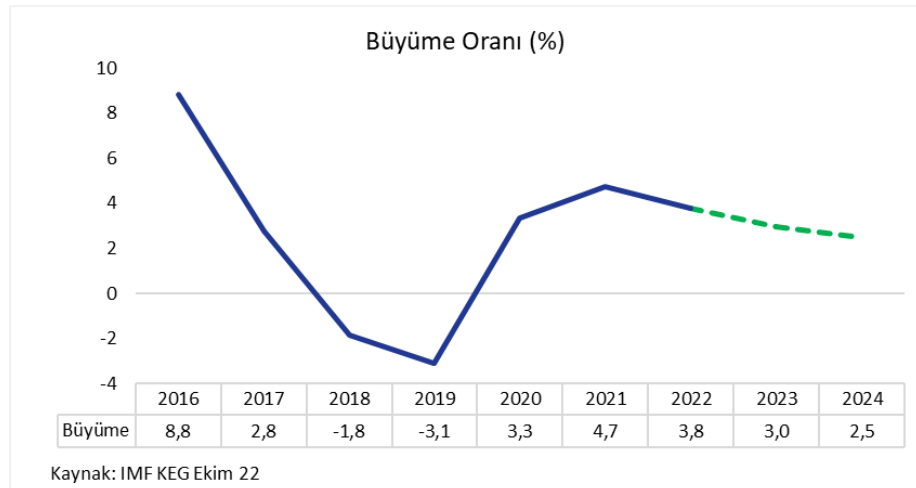
Sanayi sektörü dışında, verimli topraklara sahip olan İran'da tarımsal üretim çeşitlidir. Ülkenin başlıca tarım ürünleri, buğday, arpa, mısır, pirinç gibi hububatlar ile şekerpancarı, meyve ve fıstıktır. Buna ek olarak, Hazar Denizi'nden elde edilen havyar dünya pazarında önemli bir yer tutmaktadır. Kırmızı ve beyaz et ile bal ve süt sektöründe gelişmektedir. Tarım sektörü GSYH'nın %12,8'ini ve işgücünün yaklaşık dörtte birini istihdam etmektedir.

2. BÜYÜME

Ülkenin maruz kaldığı ambargolar ekonomisinin potansiyelinden daha az gelişmesine neden olmuştur. Yaptırımlar ile İran ekonomisi geçmişten bugüne, Riyal'ın aşırı değer kaybetmesi, döviz kurunun yükselmesi ve bu bağlamda imalat sektöründe maliyet artışı gerçekleşmesiyle enflasyonun yüksek oranlara ulaşması, doğal kaynak gelirlerine bağıllık gibi birçok sorunla uğraşmıştır. Böylece, ekonomik zayıflama beraberinde gelmiştir. Bunlara ek olarak, küresel bankacılık sistemi ile geç entegrasyonu da yabancı sermaye yatırımlarını ve dış ticareti sınırlamıştır. 2014 yılı öncesi daralmalar ile mücadele eden İran ekonomisi, 2016 yılında nükleer anlaşma ile ilgili ambargoların kaldırılmasıyla daha yüksek petrol üretimi ve ihracatı elde etmiş ve %8,8 büyümüştür. 2018 yılına gelindiğinde ise, eski ABD başkanı Trump, nükleer anlaşmadan çekilerek yaptırımların yeniden devreye gireceğini açıklamıştır. Ambargoların yeniden uygulanmasıyla sanayi sektöründe %17,3 gibi ciddi daralma yaşanmış petrolün GSYH içerisindeki payı ise %18,1 daralmıştır. Bu doğrultuda ülke ekonomisi 2018 yılında %1,8 küçülmüştür. 2019 yılında ABD-İran arasındaki siyasi gerilimlerin yaşanması ve ambargoların devam etmesiyle ekonomi %3,1 küçülmüştür.

2020 yılı ortalarında petrol sektörü ve hizmetler tarafından sağlanan kademeli toparlanma ile %3,3 genişleyen İran ekonomisi on yıllık durgunluktan yavaş yavaş çıkmaya başlamıştır. Salgından sonra hizmet sektöründe toparlanma, artan petrol sektörü faaliyeti ve uyumlu politika eylemiyle desteklenerek ekonomi toparlanmaya başlamıştır. Yerel üretimdeki ürünlerin uluslararası rekabet avantajını artıran döviz kuru değer kaybıyla birlikte, ekonomi yaptırımlara uyum sağlamıştır. Ticaret yaptırımları altında, ülke daha çok komşu ülkelere ve Çin'e yönelmiştir. Ayrıca, yaptırımların etkisiyle yurt dışındaki birçok varlık erişilemez hale geldiğinden, uluslararası işlemleri yerel para birimiyle gerçekleştirmek, takas ve diğer dolaylı ödeme kanalları giderek daha yaygın bir hale gelmiştir. Böylece 2021 ve 2022 yıllarında sırasıyla %4,7 ve %3,8 büyüme kaydetmiştir. 2023 yılının ilk üç çeyreğinde petrol dışı sektörün büyümesiyle genişleyen İran ekonomisinin yıl sonunda %3 büyüdüğü IMF tarafından tahmin edilmektedir. Ancak, İran'ın yayınladığı ilk üç çeyrek büyümesinin %5 ila %7 civarında olması nedeniyle yıl sonu büyümesinin daha yüksek bir oranda gerçekleştiği muhtemeldir.

3. SWOT ANALİZİ

Güçlü Yönleri:

- Zengin petrol ve doğal gaz rezervlerine sahiptir.
- Genç nüfus işgücü potansiyelini artırmaktadır.
- Orta Doğu'da stratejik konuma sahip olması bölgesel güç olarak etkisinin olması anlamına gelmektedir.

Zayıf Yönleri:

- Ekonominin enerji sektörüne bağımlı olması dış şoklara karşı hassas kalmasına neden olmaktadır.
- Belirsizlik, yabancı yatırımcıyı ülkeden uzak tutmaktadır.
- Bölgesel ve içsel siyasi çalkantılar ülkede istikrarsızlık oluşturmaktadır.

Fırsatlar:

- Yenilenebilir enerji sektörüne yönelik yatırımlar, enerji çeşitlendirmesini artırabilir ve sürdürülebilir bir ekonomi oluşturabilir.
- Ülke, zengin tarih, kültür ve doğal güzelliklere sahiptir ve bu durum turizm sektöründe büyüme potansiyeli oluşturmaktadır.
- Bölgesel işbirlikleri ve ticaret anlaşmaları ile ekonomik entegrasyon artırılabilir.

Tehditler:

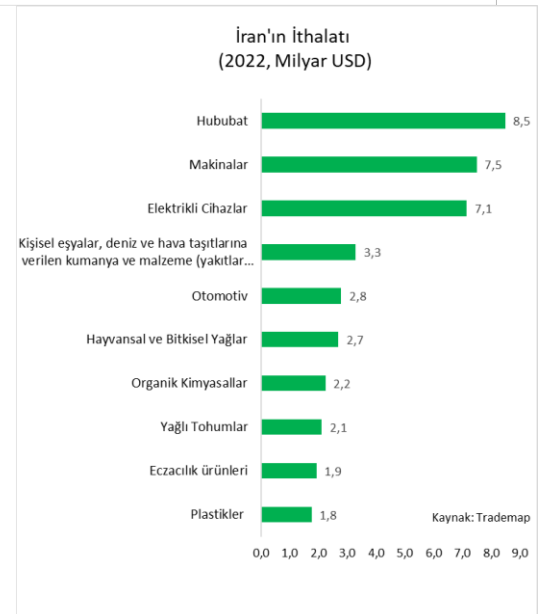
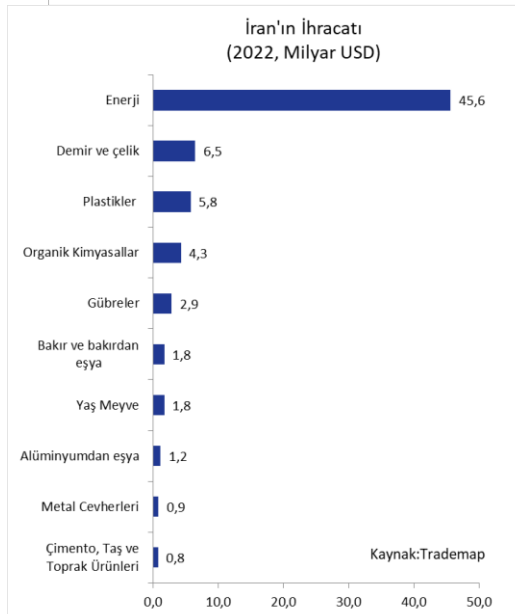
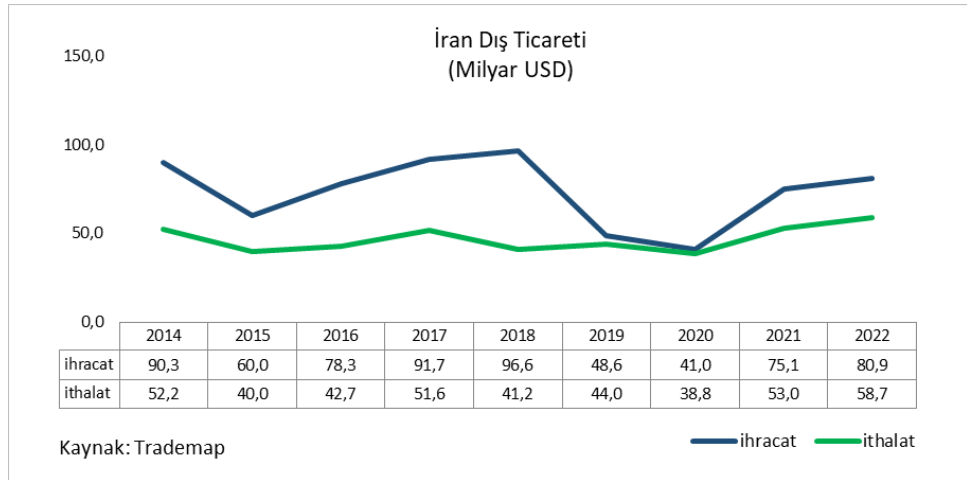
- Yatırımlar nedeniyle ekonomik büyüme olumsuz etkilenmektedir.
- Ekonomi büyük ölçüde petrol gelirlerine dayandığı için petrol fiyatlarındaki dalgalanmalar ekonomiyi etkileyebilir.
- Bölgedeki çatışmalar ve güvenlik sorunları İran'ın ekonomik istikrarını tehdit edebilir.
- Teknolojik alanda geri kalmak, rekabet gücünü azaltabilir ve inovasyon eksikliği ekonomiyi olumsuz etkileyebilir.

4. DIŞ TİCARET

İran dış ticareti genellikle fazla vermektedir. İhracat, 2011 yılında 137 milyar USD ile son 10 yılın rekorunu kırmıştır. Fakat takip eden yıllarda İran dış ticareti bir daha bu ivmeyi yakalayamamıştır. Genellikle 20-50 milyar USD bandında dış ticaret fazlası veren İran, 2019 yılında ihracatın %50 azalması ve ithalatın %7 artmasıyla dış ticaret fazlası 5 milyar USD civarına kadar gerilemiştir. 2020 yılında da benzer durum devam etmiş, ihracat 41 milyar USD'ye ithalat ise 38,8 milyar USD'ye gerileyerek dış ticaret fazlasını 2,2 milyar USD seviyesine düşürmüştür.

2021 yılında, ihracat %83 artarak 75 milyar USD'ye; ithalat ise %36 artarak 53 milyar USD'ye yükselmiştir. Böylece dış ticaret hacmi 128 milyar USD'ye dış ticaret fazlası ise 22 milyar USD'ye yükselmiştir. 2022'de ise ihracat 80,9 milyar USD'ye ithalat 58,7 milyar USD'ye yükselerek dış ticaret hacmi 140 milyar USD'ye yaklaşırken dış ticaret fazlası 2021 yılı ile aynı seviyede kalmıştır.

Ürün bazında ticarete ise, 2022 verilerini göre ihracatın %56'sını enerji sektörü oluşturmaktadır. Bu sektörü %8 ile demir-çelik takip etmektedir. İthalat tarafındaysa, hububat, makinalar ve elektrikli cihazlar öne çıkmaktadır. Bahsedilen ürün grupları ülke ithalatının %40'ını oluşturmaktadır.

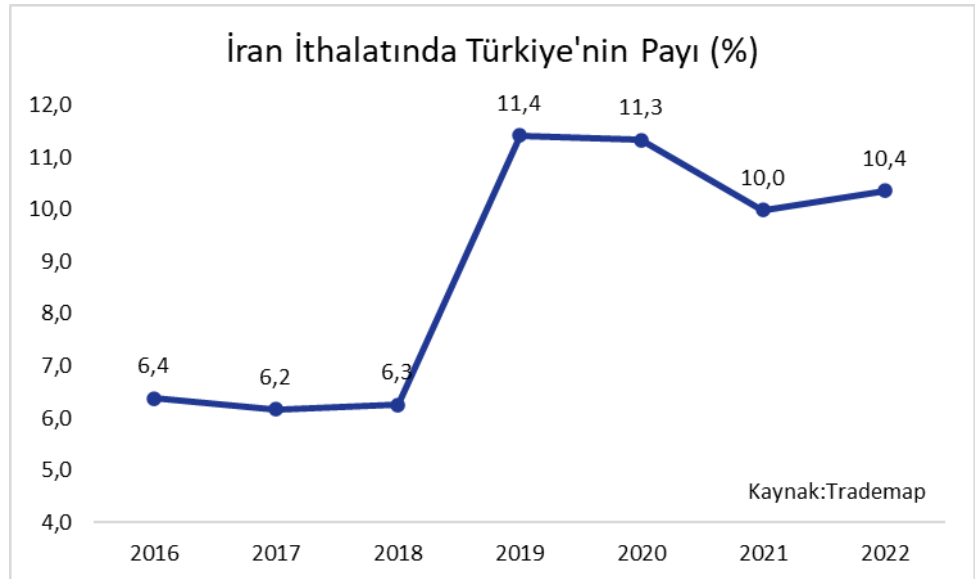
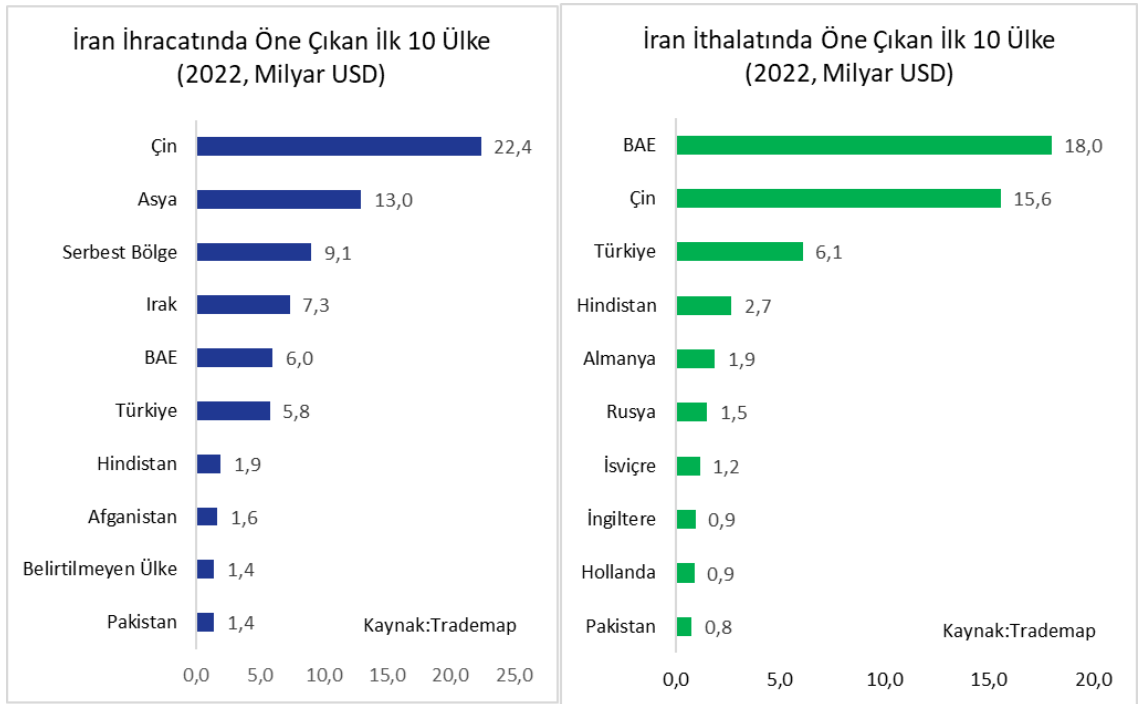

İRAN BİLGİ NOTU

İran ihracatında 2022 yılı verilerine göre en önemli ticaret ortakları arasında Çin, Asya bölgesindeki belirtilmeyen ülkeler ve serbest bölgeler yer almaktadır. İran 2022 yılı ihracatının %28'ini Çin'e gerçekleştirmiştir. Yine aynı yılın verilerine göre İran ithalatının %31'ini BAE'den, %27'sini Çin'den ve %11'ini Türkiye'den gerçekleştirmiştir.

Türkiye'nin İran ithalatı içerisindeki payı incelendiğinde yıllar içerisinde bu payın arttığı gözlenmektedir. 2018 yılına kadar %6 civarında olan pay bu yıldan sonra %11 seviyelerine çıkmıştır. 2021 itibari ile İran ithalatından alınan pay %1 gerileyerek %10 seviyesine düşmüştür.

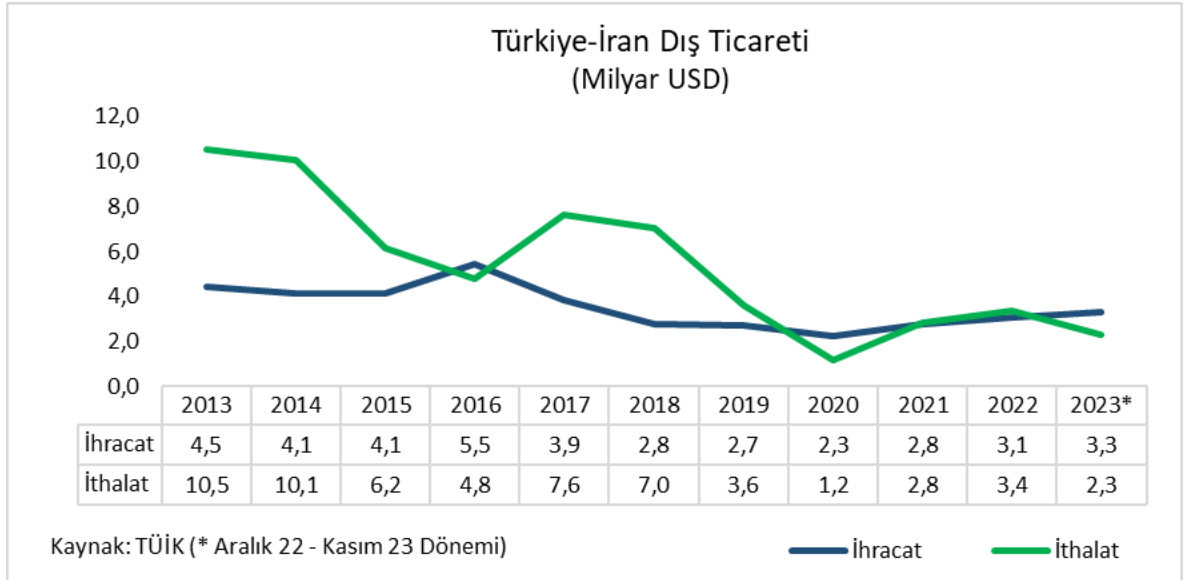
5. TÜRKİYE İLE DIŞ TİCARETİ

Türkiye, İran ile olan ticaretinde 2016 ve 2020 yılı haricinde net ithalatçı konumunda olup iki ülke arasındaki ticaret hacmi son yıllar haricinde yaklaşık olarak 10 milyar USD seviyesindedir. Son yıllarda ise ticaret hacmi 5 ile 6 milyar USD seviyesinde gerçekleşmiştir.

2017 yılına kadar 4 ila 6 milyar USD arasında gerçekleşen ihracat 2021 yılına 2,8 milyar USD'ye gerilemiş ardından sentetik ve suni devamsız lifler ile elektrikli cihazlar ihracatının yaklaşık %35 civarı artmasıyla 2022 yılında 3,1 milyar USD'ye yükselmiştir. İthalat ise 2018 yılına kadar 7-10 milyar USD bandında gerçekleşirken 2020 yılında 1,2 milyar USD ile en düşük seviyesine gerilemiştir. 2022'de ise alüminyumdan eşya ithalatının %83 yükselmesi sayesinde ithalatta 3,4 milyar USD'ye yükselmiştir.

Ürün bazlı verilere göre, 2022 yılında Türkiye'nin İran'a ihracatında makinalar %14'ü, sentetik-suni devamsız lifler %8'i ve elektrikli cihazlar %7'yi oluşturmaktadır. İran'dan ithalatta ise alüminyum eşyalar, bakır-bakırdan eşya ve plastikler öne çıkmaktadır. Bahsedilen sektörler ülkeden olan ithalatın sırasıyla %27, %18 ve %15'i oluşturmaktadır.

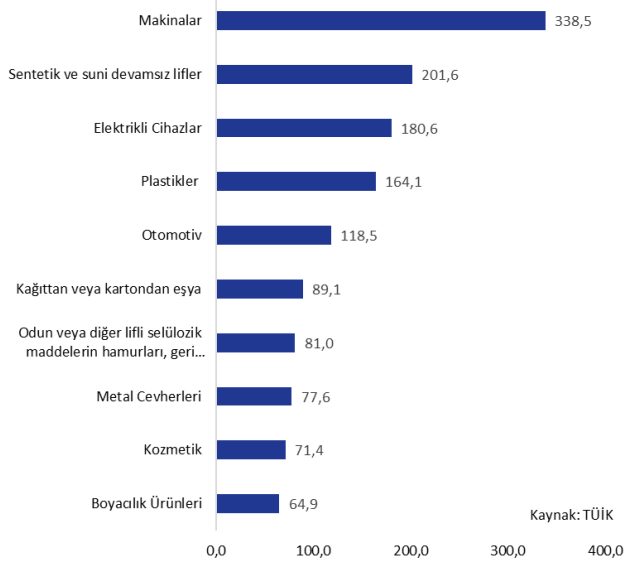
2023 yılının Ocak – Kasım ayı verilerine göre, İran'a olan ihracat geçen yılın aynı dönemine kıyasla %8 artarak 2,9 milyar USD'ye ulaşırken aynı dönemde ithalat %34 daralarak 2 milyar USD'ye gerilemiştir.

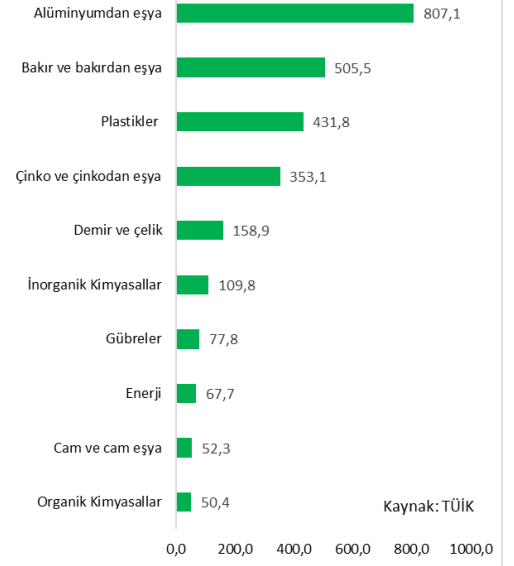

Türkiye'nin İran'a İhracatı
(2022, Milyon USD, ÖTS)

Türkiye'nin İran'dan İthalatı
(2022, Milyon USD, ÖTS)

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU

Huzur Mahallesi, Azerbaycan Caddesi Skyland Sky Office No: 4
B Blok Kat: 21-22 Seyrantepe 34485 Sarıyer/İstanbul

www.deik.org.tr • info@deik.org.tr

     deikiletisim | deikint